مجـــله‌ی توســـعه‌ی آمـــــوزش در علـــــوم پزشـــکی

دوره‌ی ۵ ، شماره ۸ ، بهار وتابستان ۹۱، صفحات ۲۷ تا ۳۵

تجربیات و دیدگاه دانشجویان علوم پزشکی درباره‌ی اخلاق دانشجویی

دکتر اکرم ثناگو[۱]، فرشته رایج [۲]، سامیه غنا[۲] ، فروغ پارسایی[۲] ، دکتر لیلا جویباری[۱]

نویسنده‌ی مسئول: گرگان،دانشگاه علوم پزشکی گلستان، مرکز مطالعات و توسعه‌ی آموزش علوم پزشکی lm_jouybari@yahoo.com

چکیده

زمینه و هدف: *امام خمینی قدس سره می‌فرمایند، هر قدمی که دانشجو برای کسب علم بر می‌دارد، می‌بایست قدمی هم برای کسب مکارم اخلاقی بر دارد. هدف از این مطالعه تبیین مفهوم اخلاق دانشجویی از دیدگاه دانشجویان علوم پزشکی بود.*

روش بررسی: *دراین مطالعه‌ی کیفی با ۵۰ نفر از دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گلستان در سال ۱۳۸۹ مصاحبه نیمه ساختار به عمل آمد. نمونه گیری مبتنی بر هدف و با حداکثر تنوع در مطالعه انجام شد. مصاحبه‌های انفرادی نیمه ساختار تا رسیدن به اشباع داده‌ها استفاده شد. سوالات کاوشی برای عمیق‌تر شدن مصاحبه‌ها و استخراج تجربیات استفاده شد. مصاحبه‌ها خط به خط دست نویس و مطابق رویکرد تحلیل محتوای آنالیز شدند. رضایت نامه‌ی شفاهی برای شرکت در مطالعه و ضبط صدا اخذ گردید.*

یافته‌ها: *احترام ، مضمون اصلی استخراج شده در این پژوهش بود. رفتار محترمانه با استاد و با همکلاسی، داشتن شخصیت دانشجویی و حفظ احترام مکان دانشگاه از مضامین فرعی بودند. دانشجویان مفهوم اخلاق دانشجویی را داشتن رفتار جامعه پسند در محیط دانشگاه اعلام کردند و رفتار ناپسند از دید جامعه منافات با اخلاق دانشجویی بود. مشارکت کنندگان محیط دانشگاه را جامعه‌ای توصیف کردند که می‌بایست رفتارهای محترمانه از دانشجویان در آن محیط سر بزند.*

نتیجه‌گیری *: دانشجویان داشتن روابط اجتماعی مناسب را مترادف با اخلاق دانشجویی دانستند. اهمیت احترام در رفتارهای متقابل بین دانشجو و استاد مورد تاکید قرارگرفت. ضروری است تا اخلاق حسنه مورد ترویج قرار گیرد چرا که علاوه بر کسب علم و دانش منجر به اجتماعی شدن دانشجو نیز می شود.*

واژگان کلیدی: اخلاق دانشجویی، دانشجوی علوم پزشکی تجربیات، دیدگاه، تحلیل محتوا

مقدمه

موضوع اخلاق یکی از مباحث و موضوعات مهمی است که توسط مجامع بین المللی، سازمان ها، سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان کشورهای مختلف و محققان و متخصصان رشته‌های مختلف علوم وفنون مورد توجه ویژه قرارگرفته است(۱). اخلاق ریشه در خلق و خوی دارد و آن کیفیتی است نفسانی که باعث می شود افعالی که با آن کیفیت تناسب دارند، بی شک و تردید از انسان صادر شود. مکارم اخلاقی وجه امتیاز و شرافت انسان است. ارزش هرانسان بستگی به انصاف و آراستگی او به سجایا و اخلاق حسنه دارد (۲). توجه به اخلاق و رفتارهای اخلاقی طی سال‌های اخیر از جانب پژوهشگران و نظریه پردازان عرصه‌های مختلف، راه را بر شناسایی و معرفی متغیرهایی که زندگی فردی و جمعی

۱-دکترای آموزش پرستاری، استادیاردانشگاه علوم پزشکی گلستان

۲- دانشجوی کارشناسی پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی گلستان

[Downloaded from edujournal.zums.ac.ir on 2026-11-15]

[DOR: 20.1001.1.22519521.1391.5.8.1.4]

انسانها را تحت تاثیر قرار می دهد باز نموده است. در هر عرصه‌ای که انسان دست به رفتار و فعالیت می زند، بدون تردید اخلاق و ارزش‌های اخلاقی سهم قابل توجهی را در جهت‌دهی رفتار وی ایفا می‌کند یکی از عرصه هایی که معیارها و ارزش‌های اخلاقی نقش غیرقابل انکاری را در تصمیم گیری ها و رفتارهای نهایی افراد ایفا می‌کند، عرصه‌ی تحصیل علم و دانش است. در عرصه‌ی تحصیل، افراد همواره با تقاضاهای مختلفی روبرو هستند که باید آن‌ها را با تصمیم‌گیری متناسب با شرایط خود اجابت نمایند. بخش قابل توجهی از این تصمیمات، مبتنی بر اصول اخلاقی که افراد در مسیر رشد خود آن‌ها را کسب نموده‌اند، هستند. برای نمونه دانشجویان به اشکال مختلف با موقعیت‌ها و تقاضاهایی در محیط دانشگاه مواجه هستند که در آن‌ها، رفتارهای مختلف اخلاقی و غیراخلاقی از خود نشان می‌دهند. در چنین عرصه‌ای، منظور اخلاق تحصیلی آن است که تا چه اندازه فرد اعمال و اقدامات خود را بر مبنای ارزش‌هایی نظیر صداقت، تکیه بر تلاش شخصی، عدم سو استفاده از دسترنج و زحمات دیگران، انجام رفتارهای نوع دوستانه و خداپسندانه با دیگران و رعایت شان و احترام دیگران انجام می‌دهد(۳). رویکرد دنیای امروز را می‌توان بازگشت به عقلانیت و اخلاق دانست. بشریت پس از طی دوره‌های مختلف می‌رود تا رویکردی عقلانی و اخلاقی در تامین نیازهای مادی و معنوی خود داشته باشد. از این جهت می توان اخلاق را در مرکز و کانون تحولات دنیای آینده دانست این رویکرد بیشتر رشته هایی را تحت تاثیر قرار می دهد که در ارایه‌ی خدمت به انسان‌ها پیشتاز هستند تحولات دنیای کنونی در برگیرنده‌ی ویژگی‌هایی است که نیاز به رویکرد اخلاق در حرفه‌های مرتبط با پزشکی را ضرورتی انکار ناپذیر کرده است(٤). تحصیل غالبا همراه با اخلاق تحصیلی است و در واقع به هدف ویژه‌ی اخلاق تحصیلی گسترش پیدا کرده است. هدف از تحصیل تنها درک درستی از معنا و قواعد اخلاق در درون بخش های معینی است، بلکه همچنین این ویژگی ها برای افرادی می باشد که در آینده الگو جامعه خواهند بود. آموزش اخلاق در دانشگاه‌های علوم پزشکی بسیار واضح آشکار است با این وجود رفتارهایی در دانشجویان مشاهده می‌شود که سوال برانگیز است(۵). اخلاق نامحترمانه از مسایلی است که به شدت محیط یاددهی و یادگیری را مختل می‌کند و اغلب منجر به ایجاد تناقض و استرس بین استاد و دانشجو می‌شود. اخلاق نامتناسب در محیط آموزشی یک نگرانی در حال رشد می‌باشد، رفتار و منش مودبانه نیز در کلام و تعریف می‌شود که می‌تواند روی محیط تدریس تاثیر گذارد (٦). ما نمی‌دانیم که دیدگاه و تجربیات دانشجویان در محیط دانشگاه در مورد اخلاق دانشجو چگونه است. مطالعات کیفی از آن دسته مطالعاتی است که در پی کشف نادانسته‌ها می‌باشد. پی بردن به تفکر دانشجویان می‌تواند در بهبود جایگاه اخلاق دانشجویی در دانشگاه نقش داشته باشد.

روش بررسی

در این تحقیق از روش پژوهش کیفی تحلیل محتوا استفاده شد. پژوهش کیفی، رویکردی هوشمند و ذهنی برای توصیف تجربیات زندگی و معنی دادن به آن‌ها و وسیله‌ای برای جستجوی عمق، معنا و پیچیدگی موجود در پدیده‌هاست (۷). در این تحقیق با ۵۰ دانشجو دختر و پسر رشته های پزشکی، پرستاری و مامایی و پیراپزشکی در دانشگاه علوم پزشکی گلستان در سال ۱۳۸۹ با نمونه گیری مبتنی بر هدف و با حداکثر تنوع مصاحبه به عمل آمد. در پژوهش کیفی، معمولا واحدهای نمونه بر اساس هدف خاصی که مورد توجه محقق است (۸) و بر اساس نیاز پژوهش انتخاب می‌شوند، تا اطلاعات غنی و عمیق از آن‌ها به دست آید، این نوع نمونه‌گیری را نمونه‌گیری هدفمند می‌نامند(۹). ملاک انتخاب دانشجویان، داشتن تمایل به مشارکت در مطالعه و توان بیان تجربیات شان بوده است. برای جمع آوری اطلاعات از روش

[Downloaded from edujournal.zums.ac.ir on 2026-11-15]

[DOR: 20.1001.1.22519521.1391.5.8.1.4]

مصاحبه‌ی انفرادی و مصاحبه‌ی گروهی (در سه مورد) استفاده شد. مصاحبه ها از نوع عمیق و نیمه ساختار یافته بوده است. مصاحبه‌ها توسط دو نفر از دانشجویان به همراه یکی دیگر از نویسندگان (که در انجام مطالعات کیفی خبره است) صورت گرفت. در برخی از موارد با شرکت کنندگان بیش از دو بار مصاحبه شد. سعی شد تا رویکرد مصاحبه گونه ای باشد که مصاحبه شوندگان با احساس راحتی بتوانند اظهارات صادقانه و پاسخ های باز بدهند. قبل از هر مصاحبه به شرکت کنندگان اطلاعاتی در مورد طرح مورد نظر داده می شد. چند سوال کلیدی در تمامی مصاحبه ها تکرار شد و پاسخ ها با سوالات کاوشی مورد تفحص بیشتر قرار گرفت. موارد ذیل نمونه ای از سوالات است: "وقتی می گویم اخلاق دانشجویی چه چیزی به ذهن تان می آید؟ دانشجویی را می شناسید که از نظر اخلاق دانشجویی مورد قبول شما می باشد برای ما از رفتارهایش بگویید؟ و یا بر عکس، مورد قبول شما از نظر اخلاق دانشجویی نمی‌باشد برایم بگویید؟" از سوالات کاوشی چرا، چگونه، چطوری، برایم مثال بزنید، چه کار می‌کرد، چطور بود، برای عمیق تر شدن مصاحبه ها استفاده گردید. برای رعایت حقوق شرکت کنندگان، از آنان رضایت نامه‌ی شفاهی برای شرکت در مطالعه و ضبط صدا گرفته شد. زمان مصاحبه با شرکت کنندگان از قبل با آن‌ها هماهنگ شد. کلیه‌ی مصاحبه‌ها ضبط و سپس کلمه به کلمه دست نویس شد. تحقیق کیفی مستلزم این است که محقق در اطلاعات غوطه‌ور شود. برای این منظور پژوهشگر مصاحبه ها را در چند نوبت به دقت گوش و متن پیاده شده را مطالعه کردند در ابتدا متن مصاحبه ها خط به خط مرور و داده‌ها به تکه های معنادار و کوچک تری تقسیم شدند. جملات اصلی متن استخراج و به صورت کدهایی از زبان شرکت کننده و یا براساس استنباط محقق، ثبت شدند. سپس دسته بندی اولیه ای از کدها انجام شد و کدهای مشابه در کنار یکدیگر قرار گرفتند و طبقات اولیه تعیین شدند. در مرحله‌ی بعدی دسته‌های اولیه‌ای که طی کدگذاری اولیه شکل گرفتند با یکدیگر از جهت تشابه‌ها و تفاوت‌ها مقایسه شدند. دراین مرحله مفاهیم اولیه فرموله شدند. پس از تغییر و تعدیل طبقات، تلفیق درون مایه‌های اولیه و همپوشان و حذف درونمایه‌های نابه جا صورت گرفت. در نهایت مفاهیم اصلی استخراج شد.

یافته‌ها

از آنالیز داده ها مفهوم اخلاق دانشجویی با مضمون اصلی "احترام" و مضامین فرعی "رفتار محترمانه با استاد، رفتار محترمانه با همکلاسی، حفظ احترام مکان دانشگاه و شان و وقار" استخراج شد. دانشجویان مفهوم اخلاق دانشجویی را داشتن "رفتارهای محترمانه و عرف" در محیط دانشگاه و رفتار "نامحترمانه و غیر عرف در جامعه" را منافات با اخلاق دانشجویی می‌دانستند. مشارکت کنندگان محیط دانشگاه را جامعه‌ای توصیف کردند که می‌بایست رفتارهای محترمانه و خاصی از دانشجویان بروز نماید.

در روابط اجتماعی شناخت آداب معاشرت و عمل به آنها و احترام به انسان ها مهم است. دانشجویان اخلاق دانشجویی را جدا از رعایت روابط اجتماعی محترمانه نمی دانستند. ارتباطات صحیح، از قبیل سلام و احوالپرسی، منطبق کردن رفتارها با محیط، احترام به هم، حفظ حریم شخصی افراد، گذشت، همیاری، ابراز عواطف به عنوان نشانه های اخلاق پسندیده‌ی دانشجویی قلمداد گردید. نمونه هایی از نقل قول‌های شرکت کنندگان در ذیل هر یک از مضامین در درون گیومه آورده شده است.

"برقراری ارتباط صحیح و سالم وظیفه هر دانشجو در این مکان اجتماعی است." "مهم ترین رفتار غیر اخلاقی اینه که احوالپرسی اصلا جایی نداره به نظر من یه احوالپرسی عادی که باید باشه." "دانشجوها باید از یک سری از خواسته های خود بگذرند و رفتار خود را با محیط منطبق کنند."

[Downloaded from edujournal.zums.ac.ir on 2026-11-15]

[DOR: 20.1001.1.22519521.1391.5.8.1.4]

"یکی از دوستان من که همکلاسی من هم هست الگـوی منـه چون خیلی خوش اخـلاق و خـوش برخـورده". "در محـیط جمعی خوابگاه باید رعایت حال همه دانشـجویان را بکنـیم و در بیشتر مواقع سعی کنیم از خواسته های خود بگـذریم و بـه دوستانی که هر چند ناچیز در یکی از موفقیت‌هـای مـا سـهیم هستند، همواره کمک کنیم."

دانشجویان بر این باور بودند که داشتن ارتباط صحیح و سـالم از وظایف دانشجو می باشد. از نکات پایـه و اساسـی احتـرام گذاشتن، سـلام و احوالپرسـی، رفتارهـای منطبـق بـا محـیط، نداشتن رفتارهای غیرمتعارف، داشتن روابط گرم و عـاطفی بـا دوسـتان، خـوش اخـلاق و خـوش برخـورد بـودن، ظرفیـت شوخی و نظرات دیگران را داشتن می‌باشد. فـردی بـا روابـط اجتماعی خوب سبب می‌شود اطرافیان او را به سمت موفقیت سوق دهند، اعتماد و پشتیبانی افراد را به راحتی به دست آورد و از حمایت اطرافیان برخوردار شود.

دانشجویان در این مطالعـه بـه رفتارهـایی "رفتارهـای جامعـه پسـند" اشـاره نمودنـد کـه آن را از خصوصـیات اخـلاق دانشجویی می‌دانستند. رفتارهـایی از قبیـل فـداکاری و ایثـار، راستگویی و صداقت، شجاعت، رعایت شـوونات اخلاقـی از قبیل حفظ شخصیت، کلام خوش، احترام به دیگران. آن‌ها بـر این باور بودند که رفتار و اخلاق دانشـجو بازتـاب شخصـیت فردی تحصیلکرده است. شخصیتی آکادمیک و تحصـیل کـرده که در نهایت بتواند برای دیگران الگو باشد.

"کسانی هستن که خیلی خوبن مثلا نماینده مون خیلـی خوبـه و نمونه یه انسان فداکاره." " یکـی از دوسـتانم معنـی واقعـی فداکاری رو به من یاد داد ... یک سری از کارهـام پـاک شـده بود فرداش هم امتحان داشتیم بهش گفتم این دارو بایـد بـرای فردا تایپ شده و آماده باشه چون فردا باید تحویل استادم بدم. اومد پیشم نشست و نصف کارها رو برام انجـام داد بـا اینکـه فردا امتحان داشـتیم.""دانشـجوها بایـد لحـن صـحبت کـردن خودشونو عالی کـنن تـا در درجـه اول شخصـیت خودشـونو حفـظ کننـد." "رعایـت احتـرام دیگـران ابتـدا باعـث حفـظ شخصیت خودمان می شود.""دین و ایمان باید کامـل باشـه و وقتی وارد دانشگاه شدیم بایـد کامـل تـر بشـه مثـل یـه فـرد تحصیل کرده رفتار کند و بتواند با رفتارش دیگران را به طرف خودش جذب کند و همه اون رو الگوی خودش قرار بدن."

تجربیات دانشجویان موید آن است دانشجویان رفتارهـایی از قبیل ایثار و فداکاری، کمک در بیماری و کمک بـرای مسـائل درسی، همدلی و شفقت را از اخلاق دانشجویی می دانند.

دانشجویان رفتارهـای نامحترمانـه‌ای از قبیـل رعایـت نکـردن اصـول زنـدگی دسـته جمعـی، مثـل رعایـت نکـردن خـواب دیگران، دخالت در زندگی شخصی و خودخواهانه رفتارکردن در خوابگاه، خبرچینی، احترام بزرگتر را رعایت نکردن، غیبت کردن، شایع پراکنی، حسادت در موفقیت، ضایع کردن دیگران را به عنوان رفتارهای غیراخلاقی و رفتارهـای نامناسـب بـرای محیط دانشگاه و دانشجو توصیف نمودند.

"این یک رفتار غیراخلاقیه که آدم فقط به فکر خودش باشه". " هنوز درک نکردن خوابگاه یـه محـیط جمعـی هسـت بایـد تفاهم و همکاری باشه.""خوابگاه یه محیط اجتماعیـه بایـد از خود گذشتگی داشته باشند.""بعضی هـا هسـتند نمـی تواننـد پیشرفت دوستاشونو ببینند.""بدترین خصوصیت غیبت هست به نظر من یه دانشجو باید این شهامت رو داشته باشه که بتونه از روبرو حرفشو بزنه، زود قضاوت کردن در باره دیگران هـم خیلی بده، ...."

دانشجویان به علت زندگی دانشجویی در خوابگاه با مشکلات زیادی مواجهه می‌شوند. خوابگاه یک محـیط اجتمـاعی اسـت که زندگی در آن مستلزم اصول اخلاقی و انضـباطی متعـددی است.

دانشجویان احترام به استاد را در باور و کـلام و رفتارهـایی از قبیل قیام به هنگام ورود استاد، خروج از کلاس بعد از اسـتاد، کلام و لحن احترام آمیز، حفظ حرمت کلاس و احترام به علم استاد، می‌دانستند.

[Downloaded from edujournal.zums.ac.ir on 2026-11-15]

[DOR: 20.1001.1.22519521.1391.5.8.1.4]

"اولا باید به احترام استاد پا شد که خیلی رعایت نمی‌شه و فقط ردیف اول بلند می‌شن. دوما نباید وقتی چند دقیقه به آخر کلاس مونده بگن خسته نباشی چون بزرگترین بی احترامی به استاده. سوما بعداز تمام شدن کلاس اول استاد باید از کلاس خارج بشه. این نشونه احترام به استاده""یکی از همکلاسی های من الگوی من است ... سوال هایش را مودبانه از استاد می پرسد."" یک بار یکی از استادهای ما نتوانست خود را سر وقت به کلاس برساند و ده دقیقه دیرتر رسید و سلام کرد ولی بعضی از دانشجوها جوری جواب دادند که به استاد برخورد. باید در سطح دانشگاه یک سری کلاس‌های آموزشی رفتارهای اجتماعی بگذارند تا دانشجویان را بیشتر با این مسایل آشنا کنند." "بعضی ها اصلا حرفا شونو تجزیه و تحلیل نمی‌کنند و اصلا براشون اساتید یا افراد مهم‌تر از خودشون مهم نیست و سعی دارن علم استاد رو زیر سوال ببرن."

دانشجویان بر این باور بودند که احترام استاد و حفظ آن از واجبات اخلاق دانشجویی می‌باشد. بلند شدن برای استاد و کلام مودبانه دو نکته مهم بوده است اما خندیدن و جوک گفتن و حرکات نامناسب و علم استاد را زیر سوال بردن به عنوان رفتارهای توهین آمیز و ناشایسته و مورد نکوهش قلمداد شد.

یکی دیگر از اصولی که دانشجویان رعایت آن را از اخلاق دانشجویی می‌دانستند داشتن رفتار توام با احترام با همکلاسی ها از قبیل احترام در ارتباطات، احترام به عنوان یک انسان و اصول اولیه ارتباطات از قبیل سلام و احوالپرسی کردن، نخندیدن به دیگری، درک نظر دیگران، احترام به فرهنگ، انتقاد پذیر بودن و همه را به یک چشم نگاه کردن بوده است.

"رعایت حال و شرایط دوستان یکی از اخلاق های پسندیده دانشجویی و همینطور انسانی است. ""نوع سلام کردن یک دانشجو می‌تونه خیلی مهم باشه.""در شان یک دانشجو نیست که حرف هم کلاسی خود را در کلاس قطع کند حتی اگر مخالف آن موضوع باشد. نباید او را مسخره کند و بگوید حرف تو اشتباه است. ""در دانشگاه همراه با تفاوت های فرهنگی و شرایط متفاوت زندگی افراد باید کمی از خواسته ها و تمایلات خود بکاهیم و به عقاید دیگران هم احترام بگذاریم."

یکی دیگر از مضامینی که از نشانه های اخلاق دانشجویی بوده است ، حفظ احترام به مکان دانشگاه می باشد. دانشجویان مکان دانشگاه را مکانی برای کسب علم می دانستند و رفتارهای ناشایست در چنین مکانی را در تضاد با اخلاق دانشجویی می دانستند.

"استاد اسلاید می ذاره چراغ ها خاموشه دانشجوها هم می‌خوابند یا کارهای متفرقه انجام می‌دن و به مطالب استاد گوش نمی‌دن""دانشجویانی که دست خالی به دانشگاه میان انگار هیچ ارزشی واسه این مکان قائل نشدن.""صدا زدن دانشجویان دیگر به اسم کوچیک یکی دیگه از مشکلات دانشجوهاست"."یک دانشجو باید آراسته با لباس های تمیز و متناسب به دانشگاه بیاید چون این امر نشانه‌ی اهمیتی است که دانشجو برای دانشگاه قایل است."

دانشجویان، جدا از اخلاق و روابط اجتماعی، دانشجو و دانشجویی را ملبس به شخصیتی می‌دانستند که می بایست حرکات و سکنات خود را در چهارچوب خاصی قراردهد و فراتر قرارگرفتن از این چهارچوب به زیر سوال رفتن شخصیت دانشجو و دانشجویی می‌شود. کسب علم و تحصیل، حفظ متانت و وقار جنسیتی، رقابت سالم علمی، احترام مکان دانشگاه و کلاس، آراستگی ظاهر، کنترل عواطف و احساسات و مغرور نبودن به رشته‌ی تحصیلی از صفات شایسته در شخصیت دانشجو ذکر شد.

"یکی از دانشجویان را می شناسم که شخصیت او واقعا برای یک دانشجو ساخته شده مثلا هیچ وقت بدون برگه و جزوه و کتاب به دانشگاه نیومده وهمیشه دیدمش که توی کتابخونه دنبال کتاب می‌گرده."

[Downloaded from edujournal.zums.ac.ir on 2026-11-15]

[DOR: 20.1001.1.22519521.1391.5.8.1.4]

"من به سنگینی و متانت در دانشگاه خیلی اهمیت می‌دهم." "دانشجو یک ارزش بالای شخصیتی دارد و نباید با لحن نامناسب حرف زدن خود آن را پایمال کند ... دانشجو غیر از درس خواندن باید مهارت های اجتماعی خود را بالا ببرد". "رعایت احترام دیگران ابتدا باعث حفظ شخصیت خودمان می شود." "متانت، احترام متقابل، می تونه یه دانشجو رو الگوی خوبی قرار بده. "راز دار بودن، گوش شنوا داشتن، نکته شناسی، سنجیده عمل کردن، کنترل عواطف و احساسات از دیگر صفات پسندیده‌ی شخصیت دانشجویی بوده است.

بحث

اخلاق دانشجویی از دیدگاه دانشجویان شرکت کننده در این پژوهش عمدتا با مفاهیمی که همگی دال بر احترام می باشد خود را نشان داد. دانشجویان اخلاق دانشجویی را دارا بودن "رفتار محترم و جامعه پسند در محیط مقدس دانشگاه ، و رفتارهای ناپسند از دید جامعه را در تضاد با اخلاق دانشجویی می‌دانستند. مشارکت کنندگان محیط دانشگاه را جامعه‌ای توصیف کردند که می‌بایست رفتارهای محترمانه از دانشجویان در آن محیط سر بزند.

مفهوم اخلاق در هر گروه و دوره‌ای باید مورد بررسی قرار گیرد. بخصوص در دانشجویانی که در مرحله‌ی علم آموزی و رشد هستند. چنانچه در اهمیت آن ذکر شده، پاسخ به چیستی اخلاق نقش مهمی در مباحث نظری اخلاق پژوهی، ترویج عملی اخلاق و برنامه های آموزشی و ترویج اخلاق دارد (۱۰). امروزه وقتی از اخلاقی بودن یک شخص سخن می‌گوییم، معنای دیگری از اخلاق در میان است. مراد از اخلاق در این کاربرد رفتار فضیلت آمیز یا خلق نیکو و پسندیده در برابر رفتار رذیلت آمیز است. اخلاق به معنای خلق نیکو کاربرد خاص واژه است (۱۱). رفتارهایی از قبیل فداکاری و ایثار، راستگویی و صداقت، شجاعت، رعایت شوونات اخلاقی از قبیل حفظ شخصیت، کلام خوش، احترام به دیگران، بازتاب شایستگی شخصیت دانشجو است. خود خواهانه رفتارکردن، خبر چینی، احترام بزرگتر را نداشتن، غیبت کردن، شایع پراکنی، حسادت در موفقیت، ضایع کردن دیگران و فحاشی از رفتارهای ناشایست برای شخصیت دانشجویی است.

از آن جایی که برخی از شرکت کنندگان ساکن خوابگاه بودند، لذا به برخی از رفتارهای آزاردهنده در محیط های جمعی اشاره داشتند. پیامنی (۱۳۸۰) به مطالعه‌ی مشکلات اقامت در خوابگاه از دیدگاه دانشجویان پرداخته است.

٤٥/٧ درصد از دانشجویان از شدت بالای مشکلات اقامتی (رفاهی و بهداشتی) شکایت داشتند (۱۲). در مطالعه‌ی صالحی و همکارش(۱۳۹۰) دانشجویان اظهار داشتند خواب و استراحت، انرژی، فرصت تفریح و سرگرمی کمی دارند و سبب اضطراب شان می شود (۱۳). اما در بررسی حاضر دانشجویان رفتارهای آزاردهنده را ، خبر چینی، احترام بزرگتر را نداشتن، غیبت کردن، شایع پراکنی، حسادت در موفقیت، ضایع کردن دیگران را معرفی کردند. برخی از رفتارهای نامحترمانه و ناپسند از دید عرف و جامعه مرتبط با زندگی خوابگاهی و برخی به طور کلی و مربوط به محیط دانشگاه بوده است. مطالعه‌ی رضایی آدریانی در خصوص افسردگی، اضطراب، استرس و کیفیت زندگی دانشجویان پسر و دختر خوابگاه ها نشان داد، نیمی از دانشجویان از افسردگی، اضطراب و استرس رنج می‌برند(١٤). دور بودن از محیط خانه، ورود به محیط جدید، مسایل و مشکلات درسی، رقابت با دیگر دانشجویان، آزمون ها، مشکلات مالی، آینده‌ی کاری، ناتوانی در تصمیم‌گیری و حجم زیاد کلاس‌ها و درس‌ها به عنوان استرسورهای موجود برای دانشجویان شناسایی شده اند (١٦و١٥). متقابلاً استرس نیز سبب اختلال در عملکرد و قدرت سازگاری می‌گردد (۱۸و۱۷).

دانشجویان احترام به استاد را در رفتار و کلام و باور از اخلاقیات دانشجویی می‌دانستند. در کتاب آداب تعلیم و تعلم

[Downloaded from edujournal.zums.ac.ir on 2026-11-15]

[DOR: 20.1001.1.22519521.1391.5.8.1.4]

در اسلام به نقل از منیه المرید شهید ثانی، آیه‌ی ٦٦ سوره‌ی کهف هَلْ أَتَّبِعُکَ عَلَى أَن تُعَلِّمَنِ مِمَّا عُلِّمْتَ رُشْدًا" به همراه دوازده نکته‌ی تربیتی آن شامل موارد ذیل ذکر می شود .تابع و پیرو استاد بودن، اجازه و رخصت طلبیدن، اظهار ناآگاهی در برابر آگاهی‌های خضر، اقرار به عظمت نعمتی که از راه تعلیم عاید او شده است، تسلیم در برابر گفتار و رفتار استاد و اجتناب از ستیز با استاد، لزوم عمل به قوانین و راه و رسم متابعت، پیروی، تعلیم، خدمت و تعلم و دانش جویی، همرهی و همدمی با استاد فقط با هدف علم و دانش، برتر و والاتر بودن مقام و منزلت استاد نسبت به شاگردش و شکسته نفسی (۱۹). شرکت کنندگان در تحقیق حاضر نیز به ضرورت متواضع بودن و احترام به استاد اشاره کردند.

در مطالعه‌ی کلارک (۲۰۰۷) لغو کردن کلاس بدون اطلاع، آماده نبودن استاد برای کلاس، محدود کردن بحث، به عنوان رفتارهای نامحترمانه بیان شده است (۲۰). سیدمن (۲۰۰۵) نیز به برخی از رفتارهای پنهان مانند خواب، دیر رسیدن سر کلاس و رفتارهای آشکار مانند صحبت کردن در کلاس و استفاده از تلفن اشاره می‌کند(۲۱). رفتارهای محترمانه دامنه‌ی وسیعی از رفتارها را تحت لوای خود دارد و شرکت کنندگان نیز به رفتارهای کلامی و غیرکلامی متعددی از قبیل احترام به فرهنگ یکدیگر، انتقاد پذیر بودن و همه را به یک چشم نگاه کردن اشاره داشتند. در مطالعه‌ی جویباری و همکاران(۱۳۸۹) تقلب در امتحان، طرح مباحث بی ربط، تاخیر در ورود کلاس، استفاده از تلفن همراه، ایجاد تنش با غالب شدن در مباحث کلاسی، تقاضاهای بی مورد از رفتارهای نامحترمانه دانشجویان از دیدگاه اساتید گزارش شده بود (٦).

نتیجه‌گیری

از امام سجاد علیه اسلام روایت شده است که اگر به ادای این حقوق نسبت به عالم و دانشمند و استاد خویش موفق گردی؛ فرشتگان آسمانی در جهت خیر و منافع تو گواهی خواهند داد که تو آهنگ چنین استاد و دانشمندی را داشته و علم و دانش را برای خدا و هدفی الهی از پیشگاه او فراگرفته‌ای نه برای مردم (۱۹). با توجه به نتایج این مطالعه می توان نتیجه گرفت برای ایجاد محیطی شایسته فضاهای دانشگاه هایی که در یک کشور اسلامی قرار دارند، ضروری است رفتارهای آموزشی، اجتماعی و فرهنگی در دانشگاه ها به صورت فراگیر آموزش داده شود.

اگرچه شکل گیری شخصیت مقطعی نبوده و اساس اولیه‌ی آن در کودکی پایه گذاری شده است اما مسوولین آموزشی دانشگاه ها نیز برای ایجاد فضاهای آموزشی عطرآگین از آداب تعلیم و تعلم اسلامی متعهد می‌باشند. از یافته های پژوهش حاضر می‌توان برای ایجاد بصیرتی در این خصوص برای مسوولین و دست اندرکاران آموزشی استفاده نمود.

تقدیروتشکر

نویسندگان بر خود لازم می‌دانند از شرکت کنندگان گمنامی که در این پژوهش شرکت نمودند و تجربیات خود را در اختیار قرار دادند، قدردانی نمایند. همچنین از حمایت‌های معنوی دفتر مطالعات و توسعه‌ی آموزش دانشکده‌ی پرستاری و مامایی بویه گرگان سپاس‌گزاری می‌گردد.

References

1- Larijani B, Zahedi F .An outlook on research ethics committees worldwide and in Iran. *Journal of Diabetes and Metabolic Disorders.* 2006; 5:157.

[Downloaded from edujournal.zums.ac.ir on 2026-11-15]

[DOR: 20.1001.1.22519521.1391.5.8.1.4]

2- Khodadust K, Hosseini SF, Mohajal Shoja MA. Medical ethics and its importance in ancient Persia and Islam. *Journal of Medical Ethics and History*. 2010; 3 (5):11-18 .

3- Golparvar M. The relationship between ethics and justice education with the avoidance of deception, ethics. *Science and Technology* .2010, 5 (2-1): 57-66.

4- Borhani F. Alhani F. Mohammadi E. Abbaszadeh A. Qualified nurses develop professional ethics, the necessity and challenges of ethics education. *Journal of Medical Ethics and History*. 2009, 2(3): 27-38.

5- Miori,VM. Doyle, KA. Gender differences in academic ethics with recommendations for curricular change. *Journal of College Teaching & Learning* .2011: 8(3) 7-20.

6- Jouybari L, Mohammadi Z, Sanagoo A. A Glance at students and faculty members perceptions of uncivil behavior in educational settings. strides in development of medical education, *Journal of Medical Education Development Center of Kerman University of Medical Sciences* .2010;7(2): 127-133 .

7- Burns N, Grove S. Understanding nursing research. Philadelphia: W.B. Saunders;1999.

8- Holloway I. Wheeler S. Ethical issues in qualitative nursing research. *Nursing Ethics*, 1995; 2(3), 223-232.

9- Field PA. Morse J. Nursing research. The application of qualitative approaches. Mackays of Chatham Ltd: Beckenham UK; 1987.

10- Ghara Maleki F. Principles and research techniques in field of rsearch for the religion. Qom: Hawzah Publishing Center; 2006.

11- Shojaee AA, Neeyaraki Abolhasani F. Ethics analysis; virtue, charactersm behaviors. *Journal of Medical Ethics and History* . 2010 ; 4(4) :67-74.

12- Pyamany S. Problems of staying in the dormitories of Tehran Medical Sciences University students living in dormitories for single students. *Tebb V Tazkeyeh* .2001;43: 20-24 .

13- Salehi T, Dehghan Nayeri N. Relationship between anxiety and quality of life in the dormitory students of Tehran University of Medical Sciences. *PAYESH* .2010; 10 (2):175-181 .

[Downloaded from edujournal.zums.ac.ir on 2026-11-15]

[DOR: 20.1001.1.22519521.1391.5.8.1.4]

14- Hojjati MB. The rules of education in islam revised and enlarged. Tehran: Islamic Culture Publisher Office; 2010.

15- Rezaei Adryany M, Azadi A, Ahmadi F, Vahedian Azimi A. Comparison of depression, anxiety, stress and quality of life in dormitories students of Tarbiat Modares University .*Iranian Journal of Nursing Research* .2007;2(4-5): 31-8[In Persian].

16- Byars JL. Stress, anxiety, depression, and loneliness of graduate counseling students: the effectiveness of group counseling and exercise. [Dissertation] *Tech University Texas*. 2005.

17- Cavanagh SJ, Snape J. Educational sourcesof stress in midwifery students. *Nurse Education Today*. 1997; 17(2):128-134.

18- Gammon J, Morgan-Samuel H. A study to ascertain the effect of structured student tutorial support on student stress, self-esteem and coping. *Nurse Education in Practice*. 2005; 5:161–171

19- Ryan ME, Twibell RS. Concerns, values, stress, coping, health and educational outcomes of college students who studied abroad. *International Journal of Intercultural Relations* . 2000; 24:409-435.

20- Clark CM, Springer PJ. Incivility in nursing education: A descriptive study of definitions and prevalence. *J Nurs Educ*. 2007; 46 (1): 7-14.

21- Seidman A. The learning killer: disruptive student behavior in the classroom. Avaiable from : http://www.questia.com/googleScholar.qst?docId=5009164026.

[Downloaded from edujournal.zums.ac.ir on 2026-11-15]

[DOR: 20.1001.1.22519521.1391.5.8.1.4]